

ГРЪЦКАТА ПОВЕСТ ЗА ЕЗОП И НЕЙНИЯТ СТАРОБЪЛГАРСКИ ВАРИАНТ

МАЙЯ ЙОНОВА

ПОВЕСТВОВАНИЕТО ЗА ЕЗОП В ГРЪЦКАТА КНИЖОВНА ТРАДИЦИЯ

Повествованието за Езоп във византистиката обикновено се обозначава като „Роман за Езоп” или „Животът на Езоп”, като всички изследователи, които се занимават с т. нар. „развлекателна или народна византийска литература”, подчертават условността на тези обозначения¹. В най-стария гръцки ръкопис, съхранил повествованието за Езоп, то носи наименованието: „Книга за Ксант философ и Езоп, неговия роб или произхождението на Езоп”². Този най-стар препис на повествованието е в ръкопис от Х в. – Pierpont Morgan (New York) 397. Ръкописът е открит през XVII в. в Гротаферата, Италия, след това дълго време се е считал за изчезнал (като такъв го споменава и К. Крумбахер³), докато през 20-те години на двадесети век е открит отново в сбирката на Морган и получава наименованието „Pierpont Morgan 327”.

Съществуването му е изключително важно за представата за развоя на „развлекателната/народна литература” във Византия. В него се откриват късноантичните „Живот на Езоп”, цялът „Басни на Езоп” в най-ранна редакция, както и „Физиологът” и повестта „Стефанит и Ихнилат” в най-ранния ѝ гръцки превод. Представеният в този ръкопис текст на „Живота на Езоп” се обозначава като ред G в изследването на В. Е. Perry. Това е най-обстойното изследване на ръкописната традиция на произведението, като се вземат предвид по-ранните издания на гръцкия текст от А. Westerman от 1845 г.⁴ и от А. Eberhard от 1872 г.⁵ Издава се за пръв път най-старият вариант на произведението по новооткрития ръкопис от Х в. и се правят изводи за развоя на Езоповата традиция във византийската литература. Той представя първата редакция на творбата, възникнала през I-III в. от н. е.

¹ Krumbacher K. *Geschichte der byzantinischen Literatur von Justinian bis zum Ende des Ostromischen Reiches*. München 1897, par.395, 897-898. Beck Hans-Georg. *Geschichte der byzantinischen Volksliteratur*. München 1971, 28-31.

² Преводът на заглавието е по изданието на Perry В. Е. *Aesopica. A Series of Texts Relating to Aesop or Ascribed to Him or Closely Connected with the Literary Tradition that Bears His Name; Collected and Critically Edited*. Vol.1: Greek and Latin Texts. Urbana, Illinois.

³ Krumbacher K. *Geschichte ...* s.

⁴ Westermann A. *Vita Aesopi*. Braunschweig, 1848.

⁵ Eberhard A. *Fabulae Romanenses* 1. Lipsiae 1872, 226-305.

Интересно е, че в гръцката книжовна традиция „Животът на Езоп“ винаги се преписва заедно със сборника от басни, приписвани на Езоп. В старобългарската литература е познат само „Животът на Езоп“ в твърде редуциран и опростен вариант. Езоповите басни стават известни в православния славянски свят чак през XVII в., като преводите са основно руски и са свързани с по-късните западни печатни издания на басните⁶.

За най-стария гръцки вариант на „Живота на Езоп“ се предполага тематична и текстуална връзка със самите басни. Именно в последната фаза на развитие на античния духовен свят, когато се формира и текстът на „Живота на Езоп“, баснята отново се възвръща като предпочитан и утвърден литературен жанр⁷. Преди това тя преживява първия си разцвет още в пределинистическо време. Басните започват да се използват и в риторическите текстове, и във философските трактати. Още в края на I в. до н.е. баснята се среща в сатирите на Хораций, който в това отношение следва традициите на философите от епохата на елинизма. По-късно, през II-III в. н. е. баснята се появява в произведенията на всички големи гръцки писатели. Плутарх в своите популярно-философски трактати използва около двадесет басни, свързани с т. нар. Езопов сборник. При него те изпълняват функцията на „примери“, илюстриращи някаква етична тема. Но най-важният акт, който еманципира баснята като самостоятелен литературен жанр, е творчеството на римския поет Федър от първата половина на I в. н. е. и на гръцкия поет Бабрий от края на I началото на II в.н.е.⁸ Те прередактират Езоповите басни в стихове и ги издават като самостоятелни книги. Това означава, че баснята се отделя от всякакъв контекст и не се схваща като спомагателен жанр с ролята на „пример“ в аргументацията. Така тя става самостоятелен литературен жанр, равноправен с всички жанрове на „високата литература“.

В появата на първия вариант на Езоповия сборник басни от I-II в.н.е. може да се съзре резултатът от придвижването на баснята към жанровете на „високата литература“, което става възможно след съставянето на сборниците басни на Федър и Бабрий. Съществуването на „Живота на Езоп“ и сборника от Езопови басни в едни и същи кодекси във византийската ръкописна традиция насочва към схващането на „Живота на Езоп“ като необходимо допълнение, изясняващо личността на автора на цикъла басни, а не като самостоятелно литературно творение. Тази роля на „Живота на Езоп“ е по-скоро чисто функционална и тя не може да омаловажи въпроса за собствената литературна стойност, за източниците и редакциите на това произведение. В старобългарската литература възходящият към този текст „Разказ за Езоп“ загубва всякаква връзка с цикъла басни и се превежда и разпространява като самостоятелен развлекателно-поучителен повествователен текст.

Най-старата гръцка редакция на произведението от X в. съдържа тематични мотиви и идейни акценти, които липсват в останалите редакции. Един от най-важните идейни акценти е антиполоновската насоченост. При

⁶ Будовниц И. *Словарь русской, украинской, белорусской письменности и литературы*. М. 1962., с. 69, 108, 134.

⁷ *Басни Эзопа*. Перев., статья и комм. М. Гаспарова. М. 1968., с. 61-130.

⁸ Гаспаров М. *Федр и Бабрий*. М. 1956.

посещението си в Делфи Езоп упреква жреците на храма на Аполон в това, че са превърнали светилището само в източник на подаръци и данъци. За това той е оклеветен, жреците подхвърлят в торбата му златен потир от светилището, набеждават го в кражба и го хвърлят от висока скала. Във втората, т. нар. „средна“ редакция на произведението – редакция W (Westermaniana) по класификацията на Пери антиаполоновските мотиви като по-простонародни са премахнати. Тази редакция на жизнеописанието се отнася към VI в. н. е. и в гръцките ръкописи се свързва с втората редакция на сборника от басни. Именно тя е издадена от А. Вестерман през 1845 г. Издаденият от А. Еберхард през 1872 г. текст на „Живота на Езоп“ е класифициран от Б. Пери като трета редакция на творбата и авторството ѝ се приписва на Максим Плануд.

Третата, т. нар. „нова“ редакция на „Животът на Езоп“ се е съхранила в най-голямо количество преписи и предшества новата редакция на сборника басни. Тази трета редакция представлява стилистична преработка на средната редакция в духа на класицизма, господстващ във византийската литература от XIII-XIV в. За неин автор се счита известният византийски писател Максим Плануд (1260-1310 г.). Изключително важно е и значението на третата редакция на басните на Езоп. Новата преработка има за цел да възстанови чистия и гладък литературен език, премахвайки вулгаризмите и да стилизира текста. Тя се стреми да премахне многобройните разночетения, като съставителят на тази редакция е с амбицията да създаде окончателен, канонически Езопов текст. Именно тази редакция на басните е най-широко разпространена, тя измества по-ранните две редакции. Тя попада и в Западния свят, в Италия, където в епохата на Ренесанса възниква интерес към гръкоезичната литература. Третата редакция на „Живота на Езоп“ има също най-голямо значение за съхраняването на този повествователен текст и предаването му в литературата на новото време. Към нея възхождат многобройните популярни преводи и преразкази на жизнеописанието на Езоп в европейските литератури. Важността ѝ за нас се определя от факта, че може би именно към неин гръцки препис възхожда и старобългарският превод на разказа за Езоп.

ИСТОРИЧЕСКИ ПЕРСОНАЖ И РОМАНЕН ГЕРОЙ

Съществуването на действителния исторически персонаж Езоп може да бъде доказано само чрез някои споменавания в антични съчинения. За първи път името Езоп се среща в „Историята“ на Херодот, писана през 440-430 пр. н. е. Херодот споменава Езоп само в обичайния ход на своите асоциации – когато говори за Египет и за Египетските пирамиди, той споменава за хетерата Родопис, а във връзка с нея и за Езоп, с когото заедно е била в робство. „Родом тя била тракийка, робиня на самоския жител Иадмон, а неин другар в робство бил баснописецът Езоп. Защото и той бил роб на Иадмон, както се вижда твърде добре от следното. Когато според едно богопорицание делфийците обявили многократно чрез глашатаи кой желае да получи откупа за душата на Езоп, никой не се явил, освен един друг

Иадмон, син на сина на Иадмон и той го получил; тъй че Езоп бил притежание на Иадмон.”⁹ Както се вижда, Херодот счита баснописеца Езоп за персонаж, известен на читателя. Фактите за него са: че е живял на Самос и е бил роб на Иадмон; че е бил убит в Делфи, а по-късно делфийците платили за него откуп. Хронологическите посочвания в текста са свързани с фараона Амасис, управлявал от 570 г. пр. н. е., и с поетесата Сафо, починала около 568 г. пр. н. е. – следователно Езоп живее през VI в. пр. н. е.

Извън тези факти всички останали мотиви, свързани с живота на Езоп, са по-късни легендарни и фолклорни наслоявания. Тъй като Херодот не назовава родното място на Езоп, първоначално се счита, че Езоп е родом от Тракия, също както е и робинята Родопис. През IV в. пр. н. е. ученикът на Аристотел Хераклит Понтийски нарича Езоп тракиец, но по-късно за родина на роба Езоп започва да се счита не Тракия, а Фригия. Фригия е област в Мала Азия, която традиционно е свързана с робите на Гърция. Фригийците са считани за лентяи, негодни за друго освен за робство, а тракийците в легендарните представи са горди и силни, непонасящи робството. Представата за Езоп като фригиец е утвърдена през I в. пр. н. е. Такова упоменаване се среща у Федър и у по-късни автори.

Особено интересен легендарен мотив е външният облик на Езоп. Според най-старата достигнала до нас версия на описанието му той е отблъскващо грозен и с множество недъзи – „с издут корем, с глава като котел, с чип нос, нечистопльтен, с тъмна кожа, сакат, пелтек, късорък, с гърбица и с дебели устни” (по превод от старогръцки на Любомира Радоилска¹⁰). Тази представа за външния вид на Езоп е възникнала много рано – от V в. пр. н. е. е запазена атическа ваза с изображение на брадат човек с голяма глава, голям корем и тънки крака, който седи пред лисица, а тя му говори, жестикулирайки поучително. Археолозите са единодушни, че става дума за Езоп (Енциклопедия Британика). В тази представа за външния вид на Езоп намира отглас античното гръцко схващане за калокатията – свободният елин по природа е красив и добър и обратно – робът вараварин по природа е дължен да бъде безобразен.

Развитие получават и споменаванията на Херодот за времето, в което живее Езоп. В легендарното съзнание Езоп е съвременник на знаменитите седем мъдреци от края на VII – началото на VI в. пр. н. е. – Солон, Талес, Хилон, Питак, Биант, Клеобул, Периандър¹¹. Още поетът Алексит от IV в. пр. н. е. в комедията си „Езоп” разказва как Езоп беседва със Солон. По-късно в елинистическата и в римската епоха, когато стават популярни съчиненията на тема „Пирът на седемте мъдреци”, Езоп се изобразява като участник в тези пирове и събеседник на мъдреците. Легендарният покровител на седемте мъдреци е лидийският цар Крез, приказно богат и добродушен. В „Живота на Езоп” също се срещат епизоди, в които Езоп живее в двора на Крез, но вече без съпоставката със седемте мъдреци.

Интересна разработка получава друг легендарен елемент – темата за робството на Езоп при Иадмон на Самос. Аристотел споменава за Езоп не

⁹ Херодот. *История*. Част I, кн.2, пар.134, С. 1986.

¹⁰ *Избрани Езопови басни*. С. 1994.

¹¹ За седемте мъдреци вж. Гаспаров М. *Басни Езоп*, с. 248.

като за роб, а като за свободен човек, изказващ се в съда на Самос. Хераклит Понтийски казва, че Езоп получава свободата си от Иадмон, а преди това е бил роб на Ксант. От това кратко споменаване за робството на Езоп се ражда в „Живота на Езоп“ легендарният мотив за умния роб на глупавия стопанин и за непрекъснатите словесни стълкновения, в които Езоп винаги излиза победител. Около тази двойка легендарни персонажи се концентрират многобройни фолклорни „бродещи“ сюжети и така възниква поредицата от разкази-анекдоти в „Живота на Езоп“. По изданието на Б. Пери те обхващат от 22 до 91 параграф. В „Живота на Езоп“ господарят на Езоп се нарича Ксант и никъде не се споменава за Иадмон. М. Гаспаров предполага, че това име по-добре подхожда на комическия персонаж на господаря, свързвайки го със значението на думата „ксантос“ (риж). Интересно е да се отбележи, че сред многобройните упоменавания на името на Езоп при късните писатели – философи и ретори от II-IV в. той изобщо не се свързва с анекдотите от цикъла за Ксант. Оказва се, че този елемент присъства само в легендарните предания, намерили отражение в жизнеописанието на Езоп и не е важен (значещ) за по-късните автори. По-скоро те го асоциират към мъдреците, отколкото да го поставят в приказно-фолклорно единоробство в двойката роб-господар.

Легендарно-фолклорна обработка в „Живота на Езоп“ получава и споменаването на Херодот за гибелта на Езоп в Делфи. Историкът Херодот нищо не споменава за убийство. За пръв път Аристофан в комедията „Оси“ казва, че Езоп е обвинен в кражба на чаша от светилището на Аполон. Хераклит Понтийски повтаря това твърдение като исторически факт. И така „бродещият“ фолклорен сюжет за подхвърлената чаша, който се открива и в библейския разказ за Йосиф и неговите братя, става неизменна част от „Жизнеописанието на Езоп“. След убийството по фолклорен образец следва божие наказание и изкупление на вината от делхийците.

Този пъстър конгломерат от фолклорни легенди и мотиви се обогатява в епохата на елинизма със сюжета на източната повест за Ахикар. Предполага се, че гръцкият или византийският съставител на описанието е ползвал сирийската версия на повестта. Като самостоятелно произведение повестта за Ахикар не се среща във византийската литература. Именно затова особена важност получава славянската повест за Акир, за която А. Григориев предполага, че възхожда направо към сирийската версия без гръцки посредник¹². В „Живота на Езоп“ по изданието на Б. Пери цикълът за Ахикар обхваща параграф 101-123. Смесово този цикъл се усеща като чуждо тяло в поредицата разкази за роба Езоп, но преходът в социалното положение на Езоп от роб към пръв мъдрец в двора на Сирийския владетел е вътрешнологически обусловен. Всички тези многообразни фолклорни и легендарни елементи са хомогенно споени в едно цялостно повествование. „Животът на Езоп“ е една от малкото съхранени народни книги на старата гръцка литература. Времето на първоначалното му създаване според изследователите е II-I в. до н. е., когато и в т. нар „висока литература“ се създават първите образци на романа и сборниците от новелистични повествования. Но по

¹² Григорьев А. *Повестъ об Акире Премудром. Исследование и тексты*. М.1913, с. 43-148.

мнението на Пери най-старите съхранени текстове на това произведение насочват към малко по-късна епоха – I-II в. н. е. Като се има предвид първоначалната версия, съхранена в ръкописа от X в., може да се обобщи, че основна част от жизнеописанието става цикълът от разкази за Ксант, следван от източния „Ахикаров“ цикъл.

„Животът на Езоп“ и в трите си гръцки версии не дава никаква информация за цикъла басни, които се приписват на Езоп. В съзнанието на съставителя (съставителите) на текста Езоп е определен тип литературен герой, понякога мъдрец, понякога шут, но не и автор на басни. Действително, в „Жизнеописанието“ често в речта на Езоп се включват притчи и басни, но те имат по-скоро доказателствена функция за съответната Езопова „истина“ и не са част от основния Езопов сборник от басни, засвидетелствуван в ръкописа Pierpont Morgan от X в. В „Жизнеописанието“ Езоп е просто „романен“ герой, а не съставителят на класическите басни в гръцката литература.

ЖАНР, КОМПОЗИЦИОННА СТРУКТУРА И ХУДОЖЕСТВЕНИ ОСОБЕНОСТИ

Въпросът за литературния тип „романен герой“ не може да бъде разглеждан отделно от този за жанровата същност на цялото произведение. Ако се съди по названието на произведението в гръцката редакция G от X в. „Книга за Ксант философ и Езоп, неговия роб или произхождението на Езоп“, става ясно, че за съставителя на творбата жанровата ѝ природа не е точно определена. Именно затова се използва жанрово неутралното и широко разпространено за всякакъв вид средновековни произведения название „книга“. Терминът „роман“ се прилага към този литературен текст, който не е „роман“ в смисъла на древните гръцки софистични романи (като тези на Елиодор, Ксенофонт и др). Названието „Bios Aesopou“ също е в известен смисъл подвеждащо. То поставя произведението в обичайния вид на античната биография (Плутарх) или в редицата на други текстове, които имат амбицията да дадат сведения за живота на известни в античността хора. Творбата би могла да се характеризира като литературно, но представено по народен начин романно повествование. Тя не е „народно творчество“ в смисъла на фолклористиката, тъй като изцяло е продукт на творческата фантазия. В нея просто господства повествователният тон и материал, който напомня народните творения. Предполага се, че авторът (авторите му) е бил образован, въпреки че произведението му се отправя към народната аудитория и не цели художествено обработен стил. Доказателство за тази авторова образованост е и инкорпорираното в текста източно повествование за Ахикар – т. е. авторът е знаел най-малкото два езика. Образованието на автора личи и от добавките от други антични писатели в повествованието и от отзвучите на философски школи и течения – Омир, Еврипид, Менандър.

Ясно е, че класифицирането на произведението в някой от литературните видове е условно. Особеностите на произведението не позволяват еднозначна класификация като „античен роман“ или „антична биография“. Творбата принадлежи към такъв повествователен вид, от който са запазени

малко „образци“. Единствената подобна творба е „Романът („Жизнеописанието“ или „Деянията“) на Александър Македонски от Псевдо-Калистен. Между двете произведения има съществена разлика по отношение на централния герой. Героят на Псевдо-Калистен е един велик човек, „чудесен“ образ, който отговаря на античната представа за калокагатията – той е ангажиран с велики дела. Александър се нарежда в типологията на героя, познат от Омир, и не се отдалечава от древногръцката епическа традиция. Езоп е антипод на традиционния античен герой. Той предизвикателно принадлежи към най-ниското ниво на общността. Езоп не е в парадигмата на „калос каи агатос“, не е воин, не е просто грозен, а чудовищно грозен. Така той напомня за Терсит от Омировия епос, а не за гордите и силни ахейци. Онова, което го издига, е интелектуалното му превъзходство, което не е резултат на учене и философска култивация, а е вродено. Езоп в произведението винаги надделява при съпоставянето му с хора, които по различни признаци се смятат за по-висши от него – социално силните, философите и самите велики царе. От тази гледна точка „Жизнеописанието на Езоп“ е изолиран, самостоятелен текст с единичен герой, неповторен и непотвърден от други повествователни текстове.

Независимо от разликите в характеризирането на централния герой, двете произведения имат и много общи точки. Общи са някои идеи на стоическата и циническата философия, както те са разбираани от широките слоеве, фантастичните елементи, материалът от народните творения. Авторите и на двете творби не се стремят към вярна „икона“, „образ“ на живота. Това са откровени създания на фантазията и почти нямат връзка с действителния живот на двамата реални герои. Авторът на „Живота на Езоп“ прави тази връзка още по-далечна, като не се колебае да включи в своя текст материал, който е прочел в чуждозично произведение, но едновременно с това се стреми към определена художествена рамка, която би дала отгънък на историчност. Като стремеж към повече историческа точност могат да бъдат преценени споменаванията за Крез и египетския владетел Нектонаб. Всеки владетел в романа е с функцията на ос на голямо повествование, но и тук „историчността“, която се придава на текста, е привидна. Не са вмъкнати никакви исторически данни или факти, които биха дали потвърждение на автентичността.

В разказа за фантастичния цар Ликург и за Нектонаб са включени забавни народни мотиви, тематично свързани с предполагаем утопичен антагонизъм между владетелите. Войната е заместена от интелектуална борба – съществува време на всеобщ мир, царете си задават един-другиму въпроси и този, който ги реши, получава от задалия въпросите данък, а този, който не е в състояние, плаща на другия. Нектонаб превъзхожда всички свои съвременници по остроумие и мъдрост, с изключение на Езоп. Веднага, щом получава известие за мнимата смърт на Езоп, той изпраща труден въпрос на вавилонския цар Ликург. Царят е спасен само благодарение на Езоп. Загадката всъщност представлява един мотив, който се среща и в „Романа за Александър“ на Псевдо-Калистен – Нектонаб иска да му се изпратят хора, които да му построят въздушен дворец. И в двата романа съответно Александър и Езоп устройват въздушни пътешествия с помощта на четири момчета и четири орела, които,

политайки във въздуха, искат тухли и материал, за да строят. Смисълът на този мотив е, че на абсурдния въпрос се отговаря с друг абсурд – т.е. побеждава по-остроумният и досетливият. Така историческият момент става митически и повествованието се разделя от историческата истина. Показването на двамата царе не е без значение – и двамата са исторически лица, но са представени без връзка с историческото им съществуване и дейност. И двамата са митически герои в народната фантазия.

В произведението се срещат и други лица, които биха могли да бъдат действителни. Ксант също се споменава и в други извори като действителен господар в Самос. Всички исторически лица обаче са описани по начин, който не цели да убеди в историческото им съществуване. Целта е да се опише съответната личност така, както изисква централната ос на романа – противопоставянето и последващото сблъскване между господаря и роба. Личността на господаря е неустановена и се променя така, че да може да се изтъкне противоположно робът Езоп и мъдростта му. Липсват каквито и да било датирания, хронологията е неясна. Споменати са само изборите в Самос, но без никакво конкретно посочване на историческото време. Преходите от един епизод в друг в повествованието не са поставени в хронологическа рамка и времевите указания са неясни – т. е. действието се развива в едно неопределено време, което често напомня атмосферата на приказките.

„Животът на Езоп” не е само резултат от индивидуална творческа фантазия. Това е и текст, който контаминира тематичен материал от различни извори – басни за животни, пословици, гатанки и понякога литературни заемки. Те често са незабележими, тъй като са втъкани в словесната тъкан на произведението. Идентифицира се по-ясно само споменатата вече голяма част от повестта за Ахикар. В този мозаечен строеж на текста се отразява синкретизмът, който характеризира елинистическия период. Откриват се религиозни елементи с различен произход и отзвuci от различни философски школи. „Концепцията за действителност”, която личи от текста, не се помества в една определена философска система. В произведението изследователите откриват отзвuci от различни философски школи и противоположни идеи – от циници, питагорейци, стоици, софисти, даже и платоничи. По образния израз на един изследовател философският възглед за света, извлечен от текста, прилича на „възгледа на сборник от различни антични сентенции и народни пословици”. Не се прави дори опит за комбинация на различните идеи, които се използват.

Единствен критерий са нуждите на конкретния пункт от разказа. Интересен идеологически мотив е липсата на строго разграничаване на хората на свободни и роби. Интелектуалното превъзходство на Езоп би могло да се прецени като оттласкване от теориите в античността, които считат робите за по-нисши същества. Действително, тук би могъл да бъде потърсен отзвук от античните критици на робската институция (известен е изразът на Филимон „макар и някой да е роб, той има същата плът”). Но авторът не формулира последователно тези възгледи – добри или лоши могат да са и свободните, и робите. Езоп, който се освобождава от робство при Ксант, също има свой роб в делфийския епизод. Изобщо никъде в текста на произве-

дението не може да се открие последователно проведена и защитена философска теза. Общото впечатление е, че става дума за комичното преобръщане на стойности и хора – робът е умен, господарят – глупав, което е плодотворна тема и в по-късното развитие на литературата.

Тематичните групи в разказа оформят и композиционното деление на творбата в гръцкия ѝ вариант. Разнообразният тематичен материал е организиран така, че се получава органична романна цялост. Най-общо групите епизоди са обединени в три цялости. 1-ви – 21-ви епизоди обхващат пролога и разказа за продажбата на Езоп на Ксант. Епизодите от 22 до 100 разказват за Езоп при Ксант, жена му и неговите ученици-философи. Смислът на тази група от тематични епизоди е премерването на мъдростта на Езоп с мъдростта на образованите, при което Езоп винаги излиза победител. Тази част завършва с освобождаването на Езоп от робство по време на спора на самосци с Крез и преминаването на Езоп в двора на Крез. 101-ви – 123-ти епизоди разказват за живота на Езоп при Нектонаб – в тях Езоп е представен като свободен мъдрец, който със знанията си предизвиква възхищение у царете и у мъдрите им съветници. 124-ти – 142-ри епизоди разказват за посещението на Езоп в Делфи, несправедливото обвинение към него и смъртта му. Несправедливата му смърт е повод за един вид „обожествяване“ – елемент, който присъствува само в един по-стар вариант на текста, докато в повечето преписи се говори само за откупа, който делфийците трябва да платят. (При цитираното деление на текста на параграфи се има предвид изданието на Б. Пери по най-стария гръцки препис.) Докато разказът за живота на Езоп при Ксант прилича повече на занимателна анекдотична новела, то в разказа за престоя в Делфи са включени повече басни, изказани от Езоп с целта да бъдат нравоучителен пример.

От всички тези епизоди в старобългарския вариант на сюжета „Разказ за Езоп“ са запазени само прологът, разказът за продажбата на Езоп на Ксант, разказът за живота на Езоп в дома на Ксант, като той завършва с преминаването на Езоп в двора на Крез.

Използването на разнообразни тематични епизоди не нарушава романната цялост на произведението в гръцкия му вариант. Обединяващото начало е централният герой – Езоп, който е възплъщение на концепцията на произведението за силата на мъдростта и находчивостта – концепция, която остава непроменена и в старобългарския вариант на „Романа за Езоп“.